

HAMAS'ın Yeni Siyaset Belgesi

UFUK ULUTAŞ, BİLAL SALAYMEH

- Hamas'ın açıklanan yeni siyaset belgesi hangi bağlamda okunabilir?
- Yeni siyaset belgesinin getirdiği değişiklikler nelerdir?
- Siyaset belgesinin etkileri nasıl olabilir?

GİRİŞ

Katar'ın başkenti Doha'da 1 Mayıs 2017 tarihinde düzenlenen basın toplantısında HAMAS'ın lideri Halid Meşal, hareketinin yeni siyaset belgesini açıklamıştır. Genel Siyasetler ve İlkeler Belgesi¹ başlıklı toplantıda Filistin İslami Direniş Hareketi'nin (HAMAS) Siyasi Büro Başkanı Halid Meşal yeni belgeyi kamuoyu ile paylaşırken örgütün Filistin içindeki ve dışındaki yetkilileri/temsilcileri de toplantıda yer almıştır.

Birinci İntifada'nın ardından Aralık 1987'de kurulan HAMAS, Ağustos 1988'de ilk misakını² açıklamıştı. 36 maddeden oluşan misak Kur'an ayetlerine çokça yer veriyordu. Filistin mücadelesinin Yahudilere karşı dini bir mücadele olduğu vurgulanıyordu (Misak: 15). HAMAS'ın Müslüman Kardeşler Örgütü'nün Filistin kanadı olduğu misakta açıkça ifade edilmişti (Misak: 2).

1. HAMAS'ın resmi internet sitesi için bkz. <http://hamas.ps/ar/post/7293>, (Erişim tarihi: 3 Mayıs 2017).

2. "Misak Hareket el-Mukawame el-İslamiye", (Ağustos 1988). Misakın tüm metni için bkz. <https://goo.gl/Y2C48E>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2017).

1988'de açıklanan misakın siyasi arenada HAMAS'ın hareket kabiliyeti ve alanını daralttığı görüldü. HAMAS her ne kadar siyasi alanda bazı pragmatik açıklamalarda bulunup adımlar atsa da misakta kullanılan ideolojik dil örgütün "antisemitizm" gibi bazı suçlamalarla muhatap olmasına neden oldu. Nitekim İsrail hükümeti HAMAS'ın misakına işaret ederek örgütün İsrail'i yok etmeye çalıştığını ve antisemitist olduğunu buna istinaden siyasi bir partner olarak kabul edilemeyeceğini sürekli dile getirdi.

HAMAS'taki bazı isimler misakın İntifada atmosferinde alelacele yazıldığını, değiştirilmesi gerektiğini, hareketin asıl amacını yansıtmadığını söylese de otuz yılını tamamlayacak olan HAMAS kendi belgesini/misakını modifiye etmeye yönelik hiçbir adım atmamıştı. 2005 ve 2006 yıllarında hem yerel hem de genel seçimlere giren ve oy çoğunluğunu elde eden HAMAS'ın siyasetteki serüveni yeni bir döneme girdi. 2008, 2012 ve 2014 yıllarında İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırılarda

UFUK ULUTAŞ

Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi'nde lisansını, Ohio State Üniversitesi Tarih bölümünde yüksek lisansını, YBU Uluslararası İlişkiler'de Suriye'deki DEAŞ varlığı üzerine doktorasını tamamladı. Kudüs İbrani Üniversitesi'nde İbranice ve Ortadoğu politikası dersleri aldı. Mershon Center for Security Studies'te ve Melton Center for Jewish Studies'te araştırmacı olarak çalıştı. Ohio State Üniversitesi'nde dünya tarihi dersleri verdi. SETA DC Ortadoğu Program Koordinatörlüğünü yürüttü. SETA'da Dış Politika Direktörlüğü vazifesine devam etmektedir.

BİLAL SALAYMEH

YBU Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olan Salaymeh, Yüksek Lisans çalışmalarını ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümünde devam ettirmektedir. Ortadoğu çalışmaları, özellikle Filistin ve Suriye meseleleri ile yakından ilgilenmektedir. Salaymeh aynı zamanda mülteci çalışmaları üzerine eğitim almıştır. Bir çok STK faaliyetlerine de dahil olan Salaymeh, hali hazırda SETA Dış Politika Direktörlüğünde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır.

HAMAS askeri anlamda test edilse de siyasi arenadaki varlığını da pekiştirmişti. Fakat hem bölgesel şartlar hem de kendi misakinin koyduğu engellerden dolayı HAMAS siyaset alanını genişletememişti.

Halid Meşal yaptığı açıklamada yeni siyaset belgesinin hazırlığına dört sene evvel başladıklarını ve yaptıkları yoğun çalışmalar neticesinde belgeyi son iki yılda ancak oluşturabildiklerini ifade etti. Yeni siyaset belgesinin kamuoyuna sunulmasının HAMAS'ın liderlik koltuğunun devrine çok az bir süre kala yapılmış olması dikkat çekti. Önümüzdeki günlerde HAMAS'ın kendi içinde yapacağı seçimlerle birlikte örgütün yeni liderinin ismi belli olacak. Yaklaşık yirmi yıldır HAMAS hareketinin siyasi bürosunun başında bulunan Halid Meşal yeni liderlik yarışında yer almayacağını ifade etmişti. Böylelikle yeni siyaset belgesi ve getirdiği değişikliklerin Halid Meşal'ın siyasi mirası olduğu söylenebilir.

YENİ SİYASET BELGESİ HANGİ YENİLİKLERİ GETİRİYOR?

Açıklanan “Genel Siyasetler ve İlkeler” belgesi 1988 yılında kaleme alınan misaka nazaran daha olgun ve kapsamlı bir siyasi dille yazılmıştır. 1988 misakı ideolojik ve dini bir söylem barındırırken yeni siyaset belgesi sadece Filistinlilere değil bütün dünyaya hitap etmeyi amaçlamıştır. Mümkün olduğunca ideolojiden uzak bir metin tercih edilmiştir. Örneğin 1988'de yayımlanan misaktaki 36 maddenin çoğunda Kur'an ayetlerine atıf yapılmıştır. Yeni siyaset belgesinde 42 madde bulunmaktadır. Bu maddelerin hiçbirinde ayet veyahut hadis kullanılmamıştır. “Filistin ve İslam” başlıklı bölümlerdeki üç maddede Filistin'in İslami açıdan önemine vurgu yapılmıştır.

HAMAS'ın bu yeni siyaset belgesinin eski misakı lağvedeceği belirtilmese de yapılan değişiklikler hareketin siyaset anlayışı ve kimliğine önemli katkılar sağlamaktadır. Yeni siyaset belgesi; örgütün kimliği ve bağlantıları, Filistin'deki çatışmanın tanınması, sorunlara siyasi çözüm önerileri gibi konularda katkı ve değişiklikler sunmuştur.

Yeni siyaset belgesinin HAMAS hareketine Filistinli ve “milli” bir kimlik kazandırmaya çalıştığı gö-

rülmektedir. HAMAS kendisini 1988 misakinin ikinci maddesinde “İslami Direniş Hareketi ve Müslüman Kardeşler'in Filistin Kanadı” şeklinde tanımlarken yeni siyaset belgesinde Müslüman Kardeşler'e bağlılık kaldırılmıştır. Hareket kendisini “HAMAS Hareketinin Tanımı” faslının birinci maddesinde, “İslami Direniş Hareketi 'HAMAS' Filistinli bir İslami Kurtuluş ve Direniş Hareketidir” şeklinde tanımlamıştır.

Meşal yaptığı basın toplantısında ve toplantı sonrası verdiği mülakatta HAMAS hareketinin fikri temelini Müslüman Kardeşler olduğunu inkar etmemiş fakat hareketin bağımsız olduğunu ve kararlarını kendi kurulları aracılığıyla alabildiğini savunmuştur.³ İhvan karşıtı siyasetin bölgede ivme kazandığı bir dönemde HAMAS'ın kendisini İhvan'dan bağımsız olarak değerlendirmesi şaşırtıcı değildir.⁴

HAMAS'ın yayımladığı yeni belgedeki bir diğer önemli değişiklik Filistin'deki çatışmanın tanınmasıdır. 1988 misakı Filistin'deki durumu “Yahudiler ve Müslümanlar” arasında yaşanan bir çatışma olarak değerlendirmiştir. HAMAS'ın bu yaklaşımı harekete karşı “antisemitizm” suçlamalarına yol açmıştır. Açıklanan yeni siyaset belgesinde HAMAS bu algıyı düzeltmeye çalışmıştır. İsrail ile yaşanan çatışmanın dini değil tamamen siyasi olduğu ve “Siyonist Proje” nedeniyle yaşandığı belirtilmiştir. Belgede yer alan “Siyonist Proje” adlı faslın altında şu ifadeler yer almıştır:

Siyonist proje ile olan mücadele, dinlerinden dolayı Yahudiler ile bir mücadele değildir. HAMAS, asla Yahudilerle Yahudi oldukları için bir savaş halinde değildir. İşgalci ve gaspçı Siyonistlerle bir savaşın içindedir.

Siyaset belgesinin açıkladığı ve tartışmalara konu olan diğer önemli nokta ise HAMAS'ın siyasi çözümler karşısındaki tutumudur. Şimdiye kadar silahlı mücadele ve direniş ile temayüz eden HAMAS hareketi siyasi çözüme ve bilhassa iki devletli çözüme karşı olduğunu dile getiriyordu. Şeyh Ahmet Yasin başta olmak üzere birçok HAMAS lideri 1967 sınırları

3. “Meşal Yadu' Waşington limukraba Cedide”, Aljazeera, 3 Mayıs 2017.

4. HAMAS Ekim 2011'de daha önce bağlı olduğu Ürdün merkezli Müslüman Kardeşler'in Şam yapılanmasından ayrıldı. Bkz. Muhsin Salih, “el-Mesar Min el-İhvan el-Muslimin ile Hamas”, Aljazeera, 28 Aralık 2016.

üzerinde kurulacak bir Filistin devletinin kabulü için İsrail ile uzun vadeli bir ateşkes (hudne) imzalamaya hazır olduklarını ifade etmişti. Bu açıklamaların tamamen taktiksel olduğu ve hareketin gerçek niyetini yansıtmadığı değerlendirilmişti. Bu algıyla birlikte HAMAS'a karşı yöneltilen "siyasi partner olmayan ve İsrail'i yok etmeye çalışan terör örgütü" gibi söylemler 1988 misakını adeta destekliyordu. Zira Oslo'dan önce yazılan misakın 13 maddesinde uluslararası konferanslar ve diğer çeşitli girişimler tamamen "zaman kaybı" olarak niteleniyor ve "Filistin meselesinin ancak cihat yoluyla çözüleceği" belirtiliyordu.

Açıklanan yeni siyaset belgesinde HAMAS, "Siyonist rejim"i tanımayacağını ve Filistin topraklarından vazgeçmeyeceğini net bir şekilde ifade etmiştir. 1967 toprağı üzerinde egemen bir Filistin devletinin kurulmasının ortak bir ulusal uzlaşma formülü olduğunu vurgulamıştır. Bu konu yeni belgenin 20. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

Şartlar ne olursa olsun ve işgal ne kadar devam ederse etsin, Filistin topraklarının tek bir zerre-sinden bile vazgeçilmeyecektir. HAMAS, nehirden denize kadar uzanan tüm Filistin topraklarının kurtarılması dışındaki hiçbir alternatifi kabul etmeyecektir. Bununla beraber HAMAS, Siyonist rejimi tanımaksızın, Filistin'in haklarından hiçbirini göz ardı etmeden 4 Haziran 1967 topraklarında başkenti Kudüs olan bağımsız ve egemen bir Filistin devletinin, mültecilerin çıkartıldığı evlerine geri dönmesi ile birlikte kurulmasını ortak bir ulusal uzlaşma formülü olarak görüyor.

Bir sonraki maddede ise HAMAS'ın Oslo anlaşmasını reddettiği belirtilmiştir.

Açıklanan yeni siyaset belgesinde HAMAS, örgütün fiili olarak yaşadığı siyasi ve ideolojik değişim ve dönüşümleri resmi bir şekilde açıklamış ve kayda geçirmiştir. Fakat bu belgeyle daha pragmatik ve "siyasi" bir pozisyon almaya çalıştığı halde örgütün esas ilkelerinde bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Örneğin İslami kimliğinden vazgeçmeden Filistinli kimliğini vurgulamış, İsrail'i tanımaksızın 1967 toprağı üzerinde kurulabilecek bağımsız bir Filistin devletini kabul etmiştir. Konuyla ilgili basın toplantısında sorulan bir soruya Halid

Meşal, HAMAS hareketinin İsrail ile müzakere için masaya oturmaya hazır olmadığı şeklinde cevap vermiştir.

SİYASET BELGESİNİN ETKİLERİ NASIL OLABİLİR?

Örgütün siyasi ve ideolojik açıdan yaşadığı dönüşümlerin bir neticesi olmakla beraber HAMAS'ın yeni belgesi siyasi bir hamle olarak değerlendirilebilir. 2007 yılından beri Filistin iç siyaseti, Gazze/Batı Şeria ve HAMAS/Fetih bölünmesiyle tıkanıklık yaşamaktadır. Öte yandan yaklaşık on senedir yönettiği Gazze'de abluka altında olan HAMAS hareketinin, özellikle Mursi ve İhvan yönetimine karşı yapılan darbenin ardından siyasetteki alanı oldukça daraltılmıştır.

HAMAS son yıllarda Meşal'in ziyaret ettiği Güney Afrika devletleriyle diplomatik ilişki kurmaya çalışmış fakat neticeleri yeterli olmamıştır. "Terör örgütü" ve "antisemitizm" damgası vurulan HAMAS ile birçok devlet gayriresmi kanalları kullanarak ilişkileri sürdürmeyi tercih etmiştir. Böylelikle yeni siyaset belgesiyle HAMAS hem bölgesel hem de uluslararası arenada siyasi meşruiyetini artırmaya çalışmaktadır.

Açıklanan bu yeni belge Filistin siyasetinde de değişimlere sebep olma potansiyeline sahiptir. 1988 misak Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) laiklik düşüncesini benimsediği için HAMAS'ın FKÖ'ye katılmadığını ifade ederken (Misak: 27), yeni siyaset belgesi FKÖ'yü ulusal bir çerçeve olarak kabul etmekte ve hareketi de FKÖ'nün bir parçası olarak görmektedir. Aynı zamanda, "Demokratik ilkeler çerçevesinde Filistin halkının tüm kesimlerin katılımını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekiyor" ifadeleriyle FKÖ'nün yeniden yapılandırılması gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Bu belgeyle HAMAS, Fetih hareketinin yaklaşık elli yıldır tekelleştirdiği Filistin siyaseti ve uluslararası arenada bir alternatif olacağına işaret etmektedir. Fetih hareketinin resmi sözcüsü Usame Kavasmi ise yeni belgenin FKÖ'nün 1988 programından farklı olduğunu ve HAMAS'ın FKÖ'den özür dilemesi gerektiğini açıklamıştır.⁵ Gazze'de yaşayan HAMAS'a yakın

5. "Fetih: Veseyket Hamas Mütabeke lemavkef el-Münazama Fi 1988", Maan Haber Ajansı, 2 Mayıs 2017.

isimler tarafından, açıklanan belgenin geç atılmış bir adım olduğu fakat bu belge sayesinde HAMAS'ın hem rakibini (Fetih) hem de düşmanını (İsrail) sıkıştırabileceği vurgulanmıştır. Son senelerde HAMAS tarafından sıkça dile getirilen “FKÖ'nün yeniden yapılandırılması” konusu Filistin iç siyasetini önümüzdeki dönemde meşgul edecektir. HAMAS'ın siyasi çözüme hazır olduğu yönündeki sinyali de ele alınırsa Filistin siyasetinin ana aktörleri olan HAMAS ve Fetih arasındaki rekabetin daha da kızışacağı öngörülebilir.

Filistin iç siyasetinin yanı sıra bu belgeyle HAMAS bölgesel aktörler ile ilişkilerini pekiştirebilir. Müslüman Kardeşler ile arasında bir mesafe olduğunu vurgulamasıyla birlikte Mısır başta olmak üzere birçok Arap ülkesi ile temasları gelişebilir. Abdulfettah Sisi'nin darbesinden sonra HAMAS'ın dünyaya kapısı olan Mısır ile gergin olan ilişkileri yeni bir boyuta taşıyabilir. Mısır'ın Refah sınır kapısını kapatmasıyla HAMAS'ın kontrolü altındaki Gazze'nin ekonomisi ciddi sıkıntılarla karşı karşıyadır. Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkeleri ile HAMAS'ın ilişkilerinin gelişmemesinin önündeki “İhvan engeli” kaldırılmış olacaktır. Ayrıca HAMAS'ın siyasi çözüme hazır olduğunu açıklaması ve ideolojik söylemlerden uzak durması Türkiye ve Katar ile ilişkilerini de pekiştirebilir. Her fırsatta iki devletli çözüme desteklediğini ve HAMAS'ın Filistin'deki siyasi sürece dahil edilmesi gerektiğini vurgulayan Türkiye bu yeni belgeye olumlu tepki vermiştir. Türkiye-Filistin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Aydın Önel yeni siyaset belgesini “ileriye atılmış bir adım” olarak değerlendirmiştir.⁶

Diğer taraftan Suriye krizindeki tutumundan dolayı HAMAS ile ilişkilerini tekrar gözden geçiren İran'ın bu yeni belgeye kuşkuyla baktığı düşünülebilir. İran'ın resmi haber ajansı Fars yeni belgeyi eleştiren iki yazı yayımlamıştır.⁷ Nitekim İran'a yakın olan Lübnanlı Hizbullah Başkan Yardımcısı Şeyh Naim Kasım

2 Mayıs'ta yaptığı bir açıklamada, “Filistin'i ikiye bölün direnişin yanında değiliz” ifadelerini kullanmıştır.⁸

HAMAS'ın yeni siyaset belgesiyle uluslararası arenada meşruiyet kazanmaya çalıştığı oldukça aşikardır. Fakat atılan bu adımın HAMAS ile Batılı devletlerin ilişkilerinde önemli bir değişime yol açacağını söylemek şu noktada oldukça zordur. Her ne kadar HAMAS siyasi çözümde bir partner olabileceği imajını yaratmaya çalışsa da İsrail'i tanımak ve silahlı direnişi bırakmak gibi Batılı devletlerin koyduğu şartlara uymamaktadır. Ayrıca ABD başta olmak üzere Batılı devletlerin çoğu HAMAS hareketini terör örgütü olarak tanımaktadır.

Avrupalı ve ABD'li analistler bu yeni belgeyi HAMAS'ın yaşadığı ekonomik ve siyasi zorluklardan dolayı yayımladığını düşünmektedir. Bu nedenle atılan adıma kuşkuyla bakmaktadırlar.⁹ Avrupalı bazı diplomatlar ise yapılan değişikliklerin olumlu olduğunu söylemiştir. Onlara göre, “HAMAS'ın, doktrinini değiştirdiğine dair daha fazla delile ihtiyaç duyulmaktadır.”¹⁰ Önümüzdeki dönemde ABD'den ziyade bazı Avrupalı devletlerin HAMAS'a yönelik olumlu girişimlerde bulunması beklenebilir. Fakat bu adımların sınırlı kalması ve HAMAS'ı ilimlileştirmeye yönelik olması da muhtemeldir.

Filistin Devlet Başkanı Mahmut Abbas ile ABD Başkanı Trump arasındaki görüşmeden üç gün önce açıklanan yeni belgeye ABD yeterli önemi vermemiş, büyük oranda ilgisiz kalmıştır. İsrail'in en büyük destekçisi olan ABD'nin Dışişleri Bakanlığından bir yetkili, Washington'ın tutumunda HAMAS'a yönelik herhangi bir değişikliğin olmadığı ve hala bir terör örgütü olarak kabul edildiğini vurgulamıştır.¹¹ Bu yaklaşım büyük oranda İsrail'in yaklaşımıyla paralellik arz etmektedir. HAMAS tarafından atılan bu adımı nere-

6. “Berlamani Türki: Wathiqa Hamas el-Cedidi ‘Kafza Lilamam’”, *Daily Sabah Arapça*, 3 Mayıs 2017.

7. Örnekler için bkz. Fars Haber Ajansı, 2 Mayıs 2017, <http://ar.farsnews.com/viewpoint/news/13960212000628>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2017); Fars Haber Ajansı, 4 Mayıs 2017, <http://ar.farsnews.com/allstories/news/13960213001402>, (Erişim tarihi: 5 Mayıs 2017).

8. “Kasım: Lesna ma' Mukawama Tümahhed Letaswye”, *Al Mayadeen*, 2 Mayıs 2017.

9. “Isolation and Economics behind Hamas's New Moderation”, *Financial Times*, 2 Mayıs 2017.

10. “Hamas Addelet Misakaha Litecavuz Bu'saha ez-Zati”, *DW Arapça*, 3 Mayıs 2017.

11. Michael Hernandez, “US: Position on HAMAS Unchanged after New Charter”, *AA English*, 2 Mayıs 2017.

deyse yok sayan İsrail, yeni belge ile birlikte hareketin uluslararası meşruiyetini artırmasından endişe duymaktadır. Belgenin 1988 misakından özünde hiçbir farkının olmadığı, Hamas'ın hala İsrail'i tanımadığı ve antisyonizm kisvesinde antisemitizm yaptığını iddia etmiştir. İsrail'in önümüzdeki dönemde yeni belgenin yok hükmünde sayılması için kamu diplomasisi faaliyetlerini artıracığı öngörülebilir.

SONUÇ

Hamas'ın yeni siyasi belgesi 1967 sınırlarından bahsedilmesi, FKÖ'nün bir parçası olduğunun açıklanması, Müslüman Kardeşler ile organik bağın kaldırılması ve ideolojik dilin yumuşatılması gibi Filistin ölçeğinde büyük sayılabilecek değişimler içermektedir. Diğer yandan ise bu siyasi belgeyi kökten kırılmalara sebep olacak bir belge olarak okumak doğru değildir. Zira bu haliyle bile Filistinlilerin haklarından "tavizler" verdiği gerekçesiyle bazı Filistinliler tarafından eleştirilmiştir. Nihayetinde bir direniş hareketi olan Hamas aynı zamanda bir siyasi partidir. Siyasetini de Filistin halkının beklenti ve taleplerini karşılamak üzere kurgulaması gerekmektedir. Belgenin önemli değişimler sunmasına rağmen İsrail'in beklediği anlamda radikal bir değişiklik öngörmemesi ise bu açıdan anlaşılabilir.

Şimdiye kadar Hamas'a uzak durmuş ve FKÖ'yü muhatap almayı tercih etmiş uluslararası aktörler nezdinde belgenin büyük bir karşılığının olması beklenmemelidir. Zaten HAMAS'ın izole edilmesi, HAMAS-Fetih ayrımının Filistin siyasetini zayıflatmak için kullanılması, Filistin toplumunun önemli bir kesiminin yok sayılması hareketin mahiyetinden bağımsız olarak sür-

dürülen Filistin siyasetinin stratejisidir. HAMAS'ın marjinalize edilmesi ve Filistin'deki siyasi yapının bölünmüşlüğü İsrail'e hareket alanı tanımaktadır. İsrail de bu alanı daraltmak istememektedir.

Bu açıdan mezkur belgenin HAMAS konusunda İsrail çizgisinden farklı düşünen Batılı ülkeleri, Mısır ve Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerini ve HAMAS'a destek konusunda legal sorunlar yaşayan Batı'da muhtemelen Arap ve Müslüman toplumları muhatap aldığı söylenebilir. Bir iyi niyet göstergesi ve siyasi müzakere zemini olarak kabul edilecek metinle HAMAS Mısır ve Suudi Arabistan'a göz kırparken İran'ın Filistin davası üzerindeki etkisini de kısıtlamayı hedeflemektedir. Suriye kriziyle birlikte ilişkilerin bozulduğu İran'ın Filistin davası üzerinden Sünni dünyada itibarını toplama gayreti olsa da HAMAS buna sıcak bakmamaktadır. İsrail tarafı ise HAMAS'ın İran'la ilişki kurup marjinalleşmesini, Mısır ve Suudi Arabistan'la ilişki kurup ana akıma geçmesine tercih etmektedir.

Belgenin en önemli yansımalarının Filistin iç siyasetine olacağı şüphesizdir. FKÖ üzerinden devşirdiği meşruiyetle uluslararası camiada Filistin davasının tek aktörü olan Fetih, HAMAS'ın ana akıma geçmesinden memnun olmayacaktır. Çünkü bu durum intifadalar sürecinde siyasi desteğinde gerilemeler yaşayan Fetih'in Filistin içi siyasi rekabetteki elini zayıflatmaktadır. Hamas'taki liderlik değişimi, Trump yönetiminin Filistin-İsrail meselesinde alacağı tavır, örgütün bundan sonra izleyeceği politikalar ve siyasi belgenin sahaya yansımaları hem Filistin iç siyasetini hem de Filistin-İsrail meselesinin dinamiklerini şekillendirecektir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985